

Секція 1. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТЕХНІКИ

УДК 130.2:621

Марія Батурко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВІД «ТЕХНЕ» ДО ТЕХНОЛОГІЙ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ»

Анотація. У тезах здійснено аналіз історії формування терміну «філософія техніки» та еволюції його змісту від античних уявлень про «техне» до сучасного міждисциплінарного підходу. Розкрито інтелектуальні передумови появи поняття у XIX столітті, висвітлено внесок Ернста Каппа та Фрідріха Дессауера у становлення філософії техніки як окремої галузі знання. Окреслено основні напрями осмислення техніки у XX столітті, зокрема у працях М. Гайдеггера, О. Шпенглера та Л. Мамфорда. Показано, що в сучасну добу філософія техніки перетворилася на повноцінну дисципліну, яка досліджує взаємодію технологічного прогресу з культурою, суспільством, етикою та світоглядними моделями.

Ключові слова: філософія техніки, техніка, історія терміну, Ернст Капп, Фрідріх Дессауер, технічний прогрес, технології, гуманітарний аспект техніки, техногенна цивілізація.

Mariia Baturko

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

FROM «TECHNE» TO TECHNOLOGY: THE EVOLUTION OF THE CONCEPT OF THE PHILOSOPHY OF TECHNOLOGY

Філософія техніки є відносно молодого галуззю філософського знання, яка сформувалася протягом XIX–XX століть. Її поява була зумовлена швидким розвитком технічного прогресу, промисловою революцією та зміною ролі техніки в житті людини. Проте сама ідея філософського осмислення технічної діяльності виникла набагато раніше, а термін «філософія техніки» має складну історію формування, пов'язану з розвитком індустріального суспільства, наукових відкриттів і трансформації світогляду.

Перші філософські роздуми про техніку з'являються вже в античності. Грецькі мислителі Платон, Аристотель, Геракліт розглядали «техне» як особливий вид знання та майстерності. Для них «техне» означала не просто виготовлення знарядь, а була діяльністю, заснованою на розумінні законів природи та гармонії. Однак античні філософи не виділяли техніку в окремий предмет дослідження, тому говорити про «філософію техніки» у сучасному розумінні тоді ще не можна було.

У середньовіччі техніка розвивалася повільно, а філософська думка була зосереджена переважно на теології. Лише з часів Відродження і Нового часу, коли наука почала активно впливати на виробництво, інтерес мислителів до техніки зріс. Ф.Бекон, Р.Декарт, Г.Гегель розглядали технології як спосіб підкорення та перетворення природи. Техніка починає сприйматися як інструмент для розширення людських можливостей. Проте термін «філософія техніки» ще не був оформлений. Лише індустріальна революція XVIII–XIX століть створила умови для появи нового філософського напрямку, адже технічний прогрес став безпосередньо впливати на економіку, політику, культуру та світогляд.

Уперше словосполучення «філософія техніки» з'являється в науковому обігу наприкінці XIX століття. Найчастіше його пов'язують із німецьким ученим Ернстом Каппом, який у 1877 році опублікував працю «Основні лінії філософії техніки». Саме з цього моменту термін набув системного змісту.

Е. Капп розглядав техніку як «органопроекцію» – продовження людських органів. Наприклад, плуг він трактував як продовження руки, корабель – як штучне тіло, а телеграф – як

аналог нервової системи. Його підхід став першим ґрунтовним осмисленням технічних засобів, тому Каппа часто називають засновником філософії техніки.

Ще одним важливим дослідником терміну був Фрідріх Дессауер, який у 1927 році опублікував роботу «Філософія техніки». Він наголошував, що техніка – це не лише практична діяльність, а й творчий процес, який має метафізичні та духовні виміри. Ф. Дессауер заклав основу для розуміння техніки як культурного явища і дав змогу говорити про філософію техніки як про самостійну наукову дисципліну.

У XX столітті технічні революції – електрифікація, розвиток автомобілебудування, радіо, телекомунікація, а пізніше комп'ютери та Інтернет – суттєво розширили предмет дослідження. Саме тому термін «філософія техніки» став вживатися дедалі ширше.

На початку XX століття термін використовують такі мислителі, як Мартін Гайдеггер, який у роботі «Питання про техніку» (1954) трактував техніку як спосіб «розкриття» світу. Стверджував, що техніка формує новий стиль мислення і несе небезпеку, якщо людина повністю підпорядковується технічному впливу. Освальд Шпенглер, який у «Занепаді Європи» розглядав техніку як вираз духу західної цивілізації. Льюїс Мамфорд, котрий досліджував техніку з позицій соціології та історії, наголошуючи на двоїстості технічного прогресу. У цих працях термін «філософія техніки» закріплюється як назва напрямку, який вивчає сутність техніки, її вплив на людину та суспільство.

У другій половині XX – на початку XXI століття філософія техніки розширила сферу аналізу, включивши інформаційні технології, біотехнології, штучний інтелект, екологічні проблеми пов'язані з технічним розвитком, етичні питання технологій.

Сучасні автори, наприклад Ганс Ленк, Карл Мітчем, Дон Іде, уточнили зміст терміну «філософія техніки», підкресливши його міждисциплінарний характер. Тепер філософія техніки поєднує етику, соціологію, культурологію, історію науки та технологічний аналіз.

Сьогодні термін «філософія техніки» означає не просто роздуми про технічний прогрес. Це повноцінна наукова дисципліна, яка досліджує:

- сутність техніки як специфічний вид людської діяльності;
- взаємодію техніки і культури;
- етичні наслідки технологічного розвитку;
- ризики й можливості техногенної цивілізації;
- майбутнє людини в умовах цифрової епохи.

Термін став широко використовуватися у філософії, соціології, технічній освіті та державній політиці, оскільки технічний прогрес впливає на всі сфери життя – від економіки до приватного простору людини.

Отже, історія терміну «філософія техніки» демонструє, як змінювалося ставлення людства до технічного розвитку. Якщо в давнину техніка сприймалася як ремесло, то сьогодні вона є силою, яка формує майбутнє цивілізації. Поява терміну в XIX столітті була відповіддю на виклики індустріального суспільства, а його подальша еволюція відображає ускладнення технологічних процесів та їхнього впливу на культуру, природу і людину.

Філософія техніки стала невід'ємною частиною сучасної гуманітарної думки, а сам термін пройшов тривалий шлях розвитку – від поодиноких згадок у працях мислителів до позначення важливого напрямку філософії, що аналізує ключові проблеми техногенного світу.

Джерела та література

1. Капп Е. Основні лінії філософії техніки. – Берлін, 1877.
2. Дессауер Ф. Філософія техніки. – Лейпциг, 1927.
3. Гайдеггер М. Питання про техніку // Вісник філософії. – 1954.
4. Шпенглер О. Занепад Європи. – Мюнхен, 1923.
5. Мамфорд Л. Міф про машину. – Нью-Йорк: Harcourt, 1967.

6. Мітчел К. Філософія техніки. – Лондон: Routledge, 1994.
7. Ленк Г. Вступ до філософії техніки. – Штутгарт: Reclam, 1998.
8. Іде Д. Техніка і сучасність. – Бостон: MIT Press, 2003.
9. Губерський Л. В., Андрущенко В. П., Міхальченко М. І. Філософія. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2008.

УДК: 004.738.5:17

Олег Герман, канд. істор. наук, доц., заслужений діяч мистецтв України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕАЛЬНОСТІ ТА ЗАЦИФРУВАННЯ ПОЧУТТІВ

***Анотація.** У статті досліджується вплив цифрових технологій і соціальних мереж на сприйняття реальності та емоційний стан сучасної людини. Розглядаються процеси віртуалізації повсякденного життя, зацифрування почуттів, трансформації міжособистісних відносин та моральних цінностей у контексті війни, масового споживацтва та технологічного прогресу. Підкреслюються ризики дегуманізації, відчуження та втрати емоційної глибини. Акцентовується увага на необхідності усвідомленого використання цифрових ресурсів для збереження духовної та соціальної гармонії.*

***Ключові слова:** цифровізація, віртуалізація реальності, зацифрування почуттів, дегуманізація, технологічний прогрес, соціальні мережі.*

Oleh Herman, PhD in History, Assoc. Prof., Honored Artist of Ukraine
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

VIRTUALIZATION OF REALITY AND DIGITALIZATION OF EMOTIONS

Злотокрила осінь. Алея у парку вималювана теплими фарбами листя. Діти біжать по цих барвистих килимах де сонце радісно дарує їм залишки осіннього тепла. А неба таке високе, таке синє, таке далеке. А по ньому згасаючий вітер розмашисто підпалює привечірні хмарини. І цю благодатну красу, сотворену Богом, розчахують звивистим ножем знелюблення тривожні звуки сирени. І біжать налякані діти до батьків своїх, і падолистові килими перетворилися у пожираючі язики вогнів, і небо падає усім тягарем болю у вашу душу. Гадаю, вам приходилося цьогоріч бути у подібних ситуаціях.

«Наука виведе світ на новий рівень вдосконалення людського життя» – звучало з репродукторів ХХ століття та осипалося рясними цитатами із газетних шпальт. «Наука – запорука прогресу» – виголошують досі професори до своїх студентів. «Наука стане знаряддям знищення людського життя на планеті» – написав у своїх роздумах знаменитий філософ Конфуцій.

Скажете – це якась помилкова думка, ворожа ложка дьогтю в бочці райського меду. Пройдіться цвинтарними алеями вбитих війною краян – святкування дня молоді тепер перенеслося туди. За 11 років (так і не названа офіційно своїм іменем) війна для одних забрала останнє, для інших примножила статки, доценту зруйнувала міста і села й спричинила невпинне технічне вдосконалення зброї. Зброї, що кінцевою метою дії має знищення. Знищення, споруд, техніки, а головне – людей. І над отим вдосконаленням працюють вчені мужі різних країн світу, працюють світила науки. То все ж таки, чи помилявся Конфуцій?

Всесвіт існує завдяки гармонізації усіх його складових – духовних, матеріальних і невидимих. Отой невидимий світ існує незалежно від нас. Нині він поволі відкривається людям із допомогою пристроїв, що розширюють панораму сприймання його технічними засобами. Відкриття такої скарбниці викликає в людей прагнення максимально використати новачії в особистих та корпоративних інтересах. Одне прагнення народжує інше.